

Górski, Karol

Przedmowa

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 18 (128), 3-4

1982

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEDMOWA

Niniejszy zeszyt, poświęcony „Późnemu feudalizmowi i reprezentacji stanowej Prus Królewskich”, powstał w wyniku prac „Zespołu Dziejów Późnego Feudalizmu” przy Instytucie Historii i Archiwistyki UMK, prowadzonych od 1970 r.

Zespół składa się z historyków i historyków Państwa i Prawa, a tematem prac były dzieje reprezentacji stanowej w płaszczyźnie porównawczej. Zakres chronologiczny ustalono na wieki XIV—XVII, a więc na okres, w którym ustrój stanowy w Europie ugruntował się, a później przechodził zmienne koleje losu, by od połowy XVII w. albo ulegać przemocy władzy absolutnej, albo pogrążyć się w anarchii (Polska, Szwecja). Wiek XVIII przynosi już nowe ideologie i nowe zjawiska. Prace zespołu polegały na referowaniu i dyskutowaniu nad opracowaniami głównie obcymi, z zakresu historii reprezentacji stanowej i na przygotowywaniu zbiorowego wydawnictwa rozpraw z tego zakresu. Planowano tom prac poświęconych historii reprezentacji w krajach położonych na wybrzeżach Bałtyku oraz inny, obejmujący dzieje parlamentaryzmu Prus Królewskich. Ten ostatni temat okazał się bardziej realny i prace zostały zamieszczone w niniejszym tomie. Z pierwszej grupy tematów zamieszczono pracę Karola Górskiego o „późnym feudalizmie”. Pod tą nazwą należy rozumieć także późny ustrój lenny, to znaczy formy prawne lenne wypełnione nowymi treściami społecznymi w wyniku procesu dziejowego. Obok klasycznych postaci prawa lennego, wykształconych w XII i XIII w., pojawia się „lenno—renta”, które pozwalało służyć dwum panom równocześnie, a zarazem było więcej niż przymierzem. Mniejszych nakładów finansowych wymagała „służba” feudała u drugiego suzerena, połączona później z „jurgieltem”, czyli roczną pensją. Zdaje się, że dalszym etapem była sama tylko pensja, nie związana z żadną postacią osobistej zależności czy ślubowaniem wierności. Były też inne formy późnego prawa lennego, jak np. służba zaciężnych lub „sług rękodajnych” w Polsce. Problematyka to nowa, nie zbadana, a co więcej zróżnicowana w poszczególnych regionach Europy. Artykuł Karola Górskiego, określony jako próba definicji, analizuje późne formy prawa lennego w Niemczech i wiąże z nimi postanowienia traktatu toruńskiego z 1466 r., dotyczące hołdu w. mistrza. Jan Powierski przedstawił udział rycerstwa pruskiego w tworzeniu się struktury stanowej państwa krzyżackiego. Problem ten bada zachodnioniemiecki historyk R. Wenskus. Tadeusz Brzeczkowski przedstawia podatki zwyczajne w Koronie w XV w., naświetlając ubóstwo skarbu królewskiego, co rzutowało na przebieg wojny 13-letniej i przeprowadza porównanie dochodów skarbu w Koronie i Prusach Królewskich.

Bardzo doniosła jest praca M. Biskupa, który odnalazł recesy nieznanych dotąd zjazdów stanów Prus Krzyżackich za w. mistrza Fryderyka. Autor przygotowuje publikację tych źródeł.

Janusz Małek przedstawi „Ostatnie stadium reformy monetarnej w Prusach Królewskich i Książęcych 1530—1531”, analizując recesy, dotąd wrywkowo badane przez historyków. Pełne ich wykorzystanie naświetla motywy gospodarcze opozycji miast i skutki społeczne reformy kopernikańskiej.

Stanisław Salmonowicz omawia w pracy *Stany Prus Królewskich wobec Korony w XVII—XVIII w.* zagadnienie „kraju”, jakim były Prusy z punktu widzenia prawnego i przekształcanie się ich w „prowincję” Korony. Jest to praca o dużym znaczeniu dla wyjaśnienia tendencyjności historyków gdańskich, która dotąd ciąży na historiografii. Stanisław Achremczyk w rozprawie *Zasady i praktyka działań sejmiku generalnego Prus Królewskich w XVIII w.* wypełnia lukę w naszych badaniach, przedstawiając skład społeczny posłów i tendencje rozwojowe sejmiku. Z badaniami sejmiku generalnego wiąże się praca Teresy Borawskiej, która publikuje listę rodzin szlacheckich „indygenów”, którym przysługiwało prawo piastowania urzędów. Herbarz polsko-pruski, który listę zawiera, powstał zapewne na żądanie Władysława IV, w odpowiedzi na skargi szlachty Prus Królewskich na obsadzanie urzędów przez „przychodniów”. Praca ta ma służyć badaczom dziejów sejmiku generalnego jako pomoc podręczna.

Autorzy rozpraw należą do środowiska toruńskiego (K. Górski, M. Biskup, J. Małek, S. Salmonowicz, T. Borawska) lub z niego wyszli (J. Powierski z Gdańska). Dwaj młodszy badacze T. Brzeczkowski adiunkt WSP w Olsztynie i S. Achremczyk z Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, również wyszli ze środowiska toruńskiego.

Redakcja składa serdeczne podziękowania władzom Instytutu Historii i Archiwistyki oraz wydawnictwu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika za poparcie tych prac i umożliwienie ich publikacji.

Karol Górski